

BRANDBEKÆMPELSE OG KRÆFTRISIKO

*Rapport fra Videnskonerence på
Christiansborg 22. januar 2013*

Falck

**KØBENHAVNS
BRANDVÆSEN**

Beredskabsforbundet
- når hjælp er en æressag

FOA
FAG OG ARBEJDE

Brandbekæmpelse og kræftisiko bygger på indlæg og diskussioner på konferencen, afholdt på Christiansborg 22. januar 2013.

Arrangører: Københavns Brandvæsen, Beredskabscenter Aalborg, Odense Brandvæsen, Aarhus Brandvæsen Falck, Foreningen af Kommunale Beredskabschefer, Beredskabsforbundet, DOBL, FOA – Fag og Arbejde, Landsklubben For Deltidsansatte Brandfolk

Politisk ansvarlig i FOA: Reiner Burgwald
Redaktion: Jeanette Sandberg Bossen
Tekst: Marianne Schjøtt Rohweder (DJ)
Fotos: Københavns Brandvæsen
Layout: Bente Stensen Christensen, Girafisk Design
Produktion & Tryk: Pjec1heden & FOAs trykkeri

INDHOLD

Indledning	Brandfolks sikkerhed og sundhed EN VIGTIG UDFORDRING	side 4
Kapitel 1	Kræftforskning MYTER, VIDEN OG MANGE GÅDER <i>På baggrund af indlæg ved Johnni Hansen, Kræftens Bekæmpelse</i>	side 6
Kapitel 2	Arbejdsskadestyrelsen KRÆFT SOM ARBEJDSKADE <i>På baggrund af indlæg ved Rikke Nissen, Arbejdsskadestyrelsen</i>	side 10
Kapitel 3	Brandvæsenet TIVILEN SKAL KOMME BRANDMÆNDENE TIL GODE <i>På baggrund af indlæg ved Jakob Vedsted Andersen, beredskabschef i København</i>	side 14
Kapitel 4	Arbejds miljøloven ANSVARLIGHED OG FORSVARLIGHED <i>På baggrund af indlæg ved Jens Skovgaard Lauritsen, Arbejdstilsynet</i>	side 18
Kapitel 5	Arbejds miljø og teknologi RIGTIGT Udstyr ØGER SIKKERHEDEN <i>På baggrund af indlæg ved Peter Mentz, Dräger Safety Danmark</i>	side 20
Kapitel 6	Arbejds miljø og forskning BRANDRØG ER SUNDHEDSSKADELIG <i>På baggrund af indlæg ved Niels Ebbehøj, Arbejdsmedicinsk Klinik Bispebjerg</i>	side 22
Kapitel 7	PANELDEBAT	side 24
Kapitel 8	ANBEFALINGER	side 28
Evt.	Mere materiale og relevante links	side 30

Brandfolks sikkerhed og sundhed

EN VIGTIG UDFORDRING

Nogle jobs er farligere end andre. Og der er ingen tvivl om, at arbejdet som brandmand indebærer mange forskellige faremomenter og stor risiko for at pådrage sig skader og sygdomme.

Samfundet er helt afhængige af brandfolkenes indsats. Brandfolk redder dyr, mennesker og værdier. Og i dette værdifulde arbejde er brandfolk udsat for mange forskellige påvirkninger og ofte mange påvirkninger på en gang.

Bjarne Laustsen (S) åbnede videnskonerencen om sammenhæng mellem brandbekæmpelse og risikoen for udvikling af kræft med disse ord: "Regeringen anerkender, at det er en stor og vigtig opgave at forebygge, at brandmænd bliver syge eller kommer til skade under udførelse af deres arbejde. Når børn sender deres forældre på arbejde, skal de også kunne forvente, at de kommer helskindede hjem igen."

Bjarne Laustsen påpegede videre, at i forhold til hvordan redningsarbejdet fremover skal organiseres, er der indgået et toårigt bredt politisk forlig. En analyse fra konsulentfirmaet Deloitte er kommet med forskellige modeller blandt andet med besparelsespotentialer i størrelsesordenen 200-400 millioner kroner. "Den rapport gav mildt sagt en vis opstandelse hos de kommunale redningstjenester. Vi har derfor besluttet at nedsætte et udvalg, hvor repræsentanter for beredskabsområdet sammen med politikerne kan være med til at lægge stenene til fremtidens redningstjeneste her i landet", sagde han.

I den seneste tid har der været sat ekstra fokus på en

eventuel sammenhæng mellem brandbekæmpelse og risikoen for at udvikle kræft. Der er rejst mange spørgsmål, som har krav på svar. Nogle af dem blev givet på konferencen, der blev afholdt på Christiansborg den 22. januar. Konferencen var arrangeret af en lang række af de parter, der i det daglige er involveret i eller har ansvar for brandfolks sikkerhed og sundhed. Denne rapport er en opsamling af indlæg og diskussioner, og bagerst er en liste over nogle af de mange fokuspunkter, ideer og forslag, konferencen også bød på.

Formålet med at mødes var at dele eksisterende viden om sammenhængen mellem kræftisiko og brandbekæmpelse og måske få svar på nogle af de centrale spørgsmål: Hvad ved vi om kræftisiko? Er det muligt at forbygge sygdommen bedre? Hvilke muligheder er der for skadesgodtgørelse, hvis man er blevet syg? Hvordan bruges den teknologiske udvikling indenfor området bedst muligt? Osv.

Der kommer hele tiden mere viden, man bliver dygtigere til at forudse og forebygge, og der er ingen tvivl om, at man også hele tiden bliver mere opmærksom på at skabe det psykiske arbejdsmiljø, der kan fremme en optimal adfærd. For at sikre, at der vejledes godt nok og på baggrund af den nyeste viden, har Beskæftigelsesministeren bedt Arbejds-skadestyrelsen og Arbejdstilsynet om en redegørelse på området, som skal afdække yderligere viden om myndighedernes rolle.

Det skal afklares, om der er en sammenhæng mellem deres sygdom og påvirkningerne på jobbet. Der

kan gå lang tid fra en brandmand har været udsat for en kræftfremkaldende påvirkning, til kræften bryder ud. Regeringen fjernede derfor sidste år forældelsesfristen på 30 år, så der ikke længere er en tidsmæssig barriere for, om man kan få anerkendt kræft som en arbejdsskade og få erstatning.

Det er et lille skridt i den rigtige retning. Men der er mange flere skridt at gå, og Christiansborgkonferencen var med til at kaste lys over den vej, der venter, hvis man vil vide mere om og blive bedre til at forebygge, at brandfolk får kræft af at passe deres arbejde.

Arrangørerne af konferencen

Københavns Brandvæsen
Beredskabscenter Aalborg
Odense Brandvæsen
Aarhus Brandvæsen
Falck
Foreningen af Kommunale Beredskabschefer
Beredskabsforbundet
DOBL
FOA – Fag og Arbejde
Landsklubben For Deltidsansatte Brandfolk

Kræftforskning

MYTER, VIDEN OG MANGE GÅDER

På baggrund af indlæg ved Johnni Hansen, Kræftens Bekæmpelse

Via aviser og TV får vi næsten dagligt at vide, at et eller andet i vores hverdag er kræftfremkaldende. Kræft er en sygdom, vi har fokus på, men også en sygdom som vi langt fra kender alle årsager til, og som samtidig er omgærdet af mange myter.

For at skabe overblik i junglen af informationer, har WHO siden midten af 1960'erne i International Agency for Research on Cancer (IARC) opsamlet eksisterende international viden og vurderet om bestemte påvirkninger øger risikoen for kræft. IARC blev i starten etableret for at forske i kræft, men siden 1970 har formålet været at indsamle og systematisere den viden, forskerne over hele verden producerer. Siden IARC publicerede den første rapport i 1972, er der kommet i alt 106 rapporter, og i 2007 kom den første rapport om brandbekæmpelse og risikoen for kræft.

En tredjedel får kræft

"En tredjedel af alle mennesker får kræft i løbet af livet" fortalte seniorforsker Johnni Hansen fra Kræftens Bekæmpelse og han fortsatte: "Der går typisk 20-50 år, fra man har været udsat for en kræftfremkaldende påvirkning, til kræften viser sig. Dette lange tidsrum gør det vanskeligt entydigt at koble årsag og virkning".

Desuden opstår kræft oftest ikke blot af én men af mange forskellige påvirkninger, og der er tale om mange forskellige kræftsygdomme, som alle har forskellige årsager og kræver forskellig behandling.

Halvdelen af årsagerne er kendte

WHO's arbejde med at samle forskningsresultater har bidraget til at øge forståelsen af sammenhænge

mellem påvirkninger og udvikling af kræft.

"I dag kendes årsagerne til mellem en tredjedel og halvdelen af alle kræftsygdomme. Det betyder dog omvendt, at årsagerne til den resterende halvdel fortsat er ukendte," sagde Johnni Hansen.

Det vurderes, at omkring 4-5 procent af alle kræfttilfælde skyldes påvirkninger i arbejdsmiljøet. Den bedst kendte arbejdsrelaterede sammenhæng er asbest og risikoen for lunge- og lungehindekræft, som stadig tæller et stort antal tilfælde, efter at asbest er blevet forbudt.

Han fortsatte: "Selvom arbejdsmiljøet gennem de seneste 20-30 år er blevet meget bedre, er der parallelt hermed også kommet ny viden om nye mulige kræftfremkaldende påvirkninger i arbejdsmiljøet. Det seneste væsentlige skud på stammen er en mistanke om, at der er en sammenhæng mellem kræft og natarbejde."

Arbejdet i IARC

Rapporterne fra IARC bygger på vurderinger af international forskning. I praksis fortages hver vurdering i en arbejdsgruppe, der består af ca. 20-25 af de bedste internationale, uafhængige forskere med forstand på netop den påvirkning der ønskes vurderet.

Forudsætningen for at en arbejdsgruppe går i gang med at vurdere, om en påvirkning kan være kræftfremkaldende, er, at der er en begrundet mistanke. I arbejdsgruppen beskrives den aktuelle påvirkning dernæst meget detaljeret på baggrund af indsamlet viden, der bygger på:

- Epidemiologiske (befolknings-) undersøgelser
- Forsøg med dyr
- Biologisk viden

”Detaljeret kontrol af rapportens indhold betyder, at der nogle gange kan gå tre år, fra arbejdsgruppen er færdig, til rapporten udkommer. Den overordnede konklusion rubriceres i en af de fire grupper, som er beskrevet i faktaboksen”, forklarede Johnni Hansen.

Fokus på brandbekæmpelse og kræft

En brandmands arbejdsdag er langt fra blot ild og røg. I den internationale litteratur er det vurderet,

at mindre end 5 procent af brandmænds arbejdstid normalt bruges til brandslukning i omgivelser, hvor den enkelte intensivt kan udsættes for kræftfremkaldende påvirkninger.

Johnni Hansen pegede på, at ”en meget varieret arbejdsdag med mange forskellige påvirkninger komplicerer opgaven med at finde ud af, om brandmænd er særligt udsat for påvirkninger i et omfang, der kan give kræft”.

HVAD ER KRÆFT?

FAKTA

- Ukontrolleret cellevekst – syge celler, der spreder sig
- Dødelig sygdom, hvis ikke den behandles
- Mange år fra påvirkning til eventuel sygdom
- Ca. hver tredje i Danmark får diagnosen i løbet af livet
- Mange forskellige sygdomme med forskellige årsager – kendte og ukendte
- Årsagerne er kendte for 30-50 procent af alle kræftsygdomme
- Omkring 4-5 procent af alle kræftsygdomme skyldes arbejdsmiljøpåvirkninger
- Voksende antal kræftsygdomme

RISIKOFAKTORER FOR BRANDMÆND

FAKTA

Røg og gasser fra brand Fx benzen, 1,4-butadien, formaldehyd, PAH

Dieseludstødning

Bygningsmaterialer Fx asbest og kvarts

Natarbejde – døgnrytmeforstyrrelser

Undersøgelser med alarmklokker

I 1990 kom den hidtil eneste danske undersøgelse af brandmænds kræftisiko. Undersøgelsen var baseret på 886 personer, der i 1970 var beskæftiget som brandfolk og en kontrolgruppe med ca. 50.000 personer med fysisk hårdt arbejde.

Undersøgelsen viste, at 21 i undersøgelsesgruppen døde af kræft over en tiårig periode. Det svarer til 20 procent øget risiko i forhold til kontrolgruppen, hvilket er relativt beskedent. Lungekræftisikoen var øget med 60 procent baseret på 9 tilfælde.

I 2006 lavede Grace LeMasters og kolleger en samlet vurdering af 32 internationale undersøgelser af brandfolk og kræft.

"Denne vurdering var mere alarmerende og afslørede en øget risiko for en række kræftformer, fx var risikoen for testikelkræft fordoblet", sagde Johnni Hansen. Undersøgelsen konkluderede, at der er en sammenhæng mellem arbejdet som brandmand og flere forskellige kræftformer.

Forskerne konkluderede, at resultaterne rejste det røde flag og understregede, at der både er behov for

at udvikle beskyttelsesudstyr, så brandfolk kan udføre deres arbejde uden risiko og for mere viden om sammenhænge mellem arbejde og kræft.

IARC's rapport

IARC's rapport fra 2007 bygger på de samme undersøgelser som den foregående plus lidt flere. I alt 42 undersøgelser indgik i arbejdet "Testikelkræft, prostatakræft og Non-Hodgkins lymfom er de tre kræftformer, der skiller sig mest markant ud", forklarede Johnni Hansen. "Der er flest kræfttilfælde, bedre dokumentation og mindre variation i resultaterne fra forskellige lande med forskellige arbejdsforhold." WHO's konklusion er, at brandmænd muligvis har en øget kræftisiko, og brandbekæmpelse er rubriceret i gruppe 2B.

Undersøgelser efter 2007

"En undersøgelse fra 2010 blandt de brandmænd, der i ca. ti måneder ryddede op i New York efter angrebet 11. september 2001, viste ingen øget kræftisiko i forhold til en kontrolgruppe af brandmænd,

VELDOKUMENTEREDE SAMMENHÆNGE

FAKTA

Fra 1972 til 2012 har IARC vurderet i alt 953 påvirkninger. De fordeler sig således:

Gruppe 1 – Kræftfremkaldende for mennesker	109 påvirkninger
Gruppe 2A – Sandsynligvis kræftfremkaldende for mennesker	65 påvirkninger
Gruppe 2B – Muligvis kræftfremkaldende	275 påvirkninger
Gruppe 3 – Ikke klassificerbar	503 påvirkninger
Gruppe 4 – Sandsynligvis ikke kræftfremkaldende	1 påvirkning

som ikke deltog i oprydningssarbejdet”, sagde Johnni Hansen. Han fortsatte: ”Der er dog tale om en kort opfølgning på ca. ti år. Til gengæld understregede også denne undersøgelse, at brandmænd generelt har øget risiko for prostata- og testikelkræft”, uanset om de deltog i oprydningen efter 11. september eller ej.

I april 2013 ventes en ny stor nordisk undersøgelse, som bygger på data fra folketællingerne i de fem Nordiske lande. Her har man ikke set på dødelighed men på kræftsygelighed.

Undersøgelsen bygger på 15 millioner personer (heraf 2 millioner danskere) mellem 30-64 år, som er fulgt i de nationale kræftregistre. Af disse er 16.233 brandfolk. Af de ti kræftformer, der har været næret mistanke til, er der i denne undersøgelse øget risiko for modermærke- og prostatakræft. Mens ingen af de øvrige nævnte kræftformer er øget.

Mange gåder

Lige netop de tre kræftformer, der ser ud til at være øget risiko for hos brandmænd, kender man stort set intet om årsagerne til. Hverken kemikalier eller andre påvirkninger i arbejdsmiljøet kendes med sikkerhed som årsag til disse kræftformer.

”Den eneste årsag, der kendes til testikelkræft er, hvis testiklerne kommer sent ned i pungen. Prostatakræft, som er den hyppigste kræftform – også for mænd generelt – er fortsat en gåde med hensyn til årsager”, fortalte Johnni Hansen. Om Non-Hodgkins vides det, at benzen som findes i den røg som brandmænd udsættes for, samt radioaktiv stråling, kemoterapi, og nedsat immunforsvar fx ved transplantation, kan øge risikoen.

Man kunne tro, at brandfolk har øget risiko for lungekræft, fordi røg indeholder tjæreparkler, der er kræftfremkaldende, men det er ikke tilfældet og kan måske skyldes, at beskyttelsen er god eller, at eksponeringen for røg trods alt er kort.

Natarbejde og kræftisiko

Johnni Hansen pegede på, at natarbejde som nævnt er en af de faktorer, man først for nyligt er blevet opmærksom på. Udsættes man for lys om natten, forstyrres døgnrytmen, herunder produktionen af hormonet melatonin, som beskytter mod kræft.

Desuden kan søvnforstyrrelser nedsætte vikningen af det naturlige immunforsvar, mens livsstilsændringer kan medføre øget alkoholindtag, rygning samt mindre sol (D-vitamin) og fysisk aktivitet. Sammenhæng mellem natarbejde og prostatakræft og non-Hodgkin's lymfom, er indtil videre mistanker, der kun er underbygget af relativt få undersøgelser.

Konklusion

Om brandbekæmpelse og kræftisiko kan det konkluderes, at:

- der eksisterer relativt mange, næsten 50 undersøgelser, men der mangler ”gode” undersøgelser af brandfolks risiko for at udvikle kræft
- der er tale om en yderst kompleks påvirkning
- hovedpåvirkningen kommer fra kemiske stoffer og partikler og stemmer ikke godt overens med det ”forventede” – kræft i lunger og urinveje
- der er øget forekomst af kræft i testikler, prostata samt Non-Hodgkins sygdom, som ikke kan forklares på anden vis
- brandbekæmpelse i IARC er rubriceret i gruppe 2B – muligvis kræftfremkaldende
- andre årsager kan være natarbejde
- der er behov for yderligere forskning

Arbejdsskadestyrelsen

KRÆFT SOM ARBEJDSKADE

På baggrund af indlæg ved chefkonsulent Rikke Nissen, Arbejdsskadestyrelsen

Da pressen begyndte at skrive om brandmænds øgede kræftrisiko i efteråret, kunne man også læse om sager, hvor sygdommen aldrig var blevet anmeldt som en arbejdsskade til Arbejdsskadestyrelsen.

Anmeldelsesfrekvensen har igennem årene været meget lav. 8 sager fra 1993-2010 har Arbejdsskadestyrelsen tidligere kunne notere sig, og som chefkonsulent Rikke Nissen udtrykte det:

”Det er ikke mange, og det er rigtigt ærgerligt, hvis mange brandmænd har kræft, som kunne være en arbejdsskade, men som ikke er blevet anmeldt.”

Som led i sikringen af, at få anmeldt kræfttilfælde hos brandmænd til Arbejdsskadestyrelsen indgik fagforbundene i et samarbejde med Arbejdsskadestyrelsen om at få gjort opmærksom på mulighederne for anmeldelse til Arbejdsskadestyrelsen.

Denne opmærksomhed har betydet 49 nye anmeldelser som Arbejdsskadestyrelsen nu er i færd med at behandle.

Arbejde og kræft

Kræft – som en arbejdsskade – er som udgangspunkt de kræftformer, der er hørende til IARC's gruppe 1 eller 2A (se faktaboksen på side 8 i forrige kapitel), når man har været udsat for bestemte påvirkninger på arbejdet. Andre kræftformer efter andre belastninger kan Arbejdsskadestyrelsen forelægge for Erhvervs sygdomsudvalget til vurdering af, om de konkret kan anderkendes som arbejdsskader.

”Udvalget er sammensat af arbejdsmarkedets parter samt repræsentanter fra Sundhedsstyrelsen og Arbejdstilsynet og kan tage stilling til, om kræfttilfælde udelukkende eller i overvejende grad kan være arbejdsrelateret”, forklarede Rikke Nissen.

En af de kræftformer, der er sikker viden om, og som man hovedsageligt har beskæftiget sig med i Arbejdsskadestyrelsen, er lungekræft eller lungehindkræft. I disse sager er der ikke de store problemer med at få anerkendt arbejdsskaden, hvis man har været udsat for asbest.

”De nye anmeldelser omfatter en mængde forskellige kræftformer – mave, tarme, endetarm, strube, svælg, hals, hjerne – hvor der kan være en arbejdsmæssig sammenhæng”, sagde Rikke Nissen.

Særlig enhed til brandmænd

De mange anmeldelser om brandmænd, der har fået kræft, har betydet, at Arbejdsskadestyrelsen har nedsat en særlig enhed til behandling af de nye sager, både for at sikre den nødvendige ekspertise og en hurtig sagsbehandling.

Med en særlig indsats er det muligt at sikre, at eksakt viden eller statistisk øget risiko kan komme med i vurderingen.

”Mange af brandmændene, der har fået kræft, har ofte været udsat for kemikalier og andre påvirkninger i mange år. Ikke kun i forbindelse med brand, men også efterslukning, dieseldampe og kemiske stoffer, der stammer fra brande”, sagde Rikke Nissen. Derfor er det vigtigt at få beskrevet arbejdets omfang og karakter, og medtage information om fx særligt store brande i perioden, på kemiske fabrikker eller lignende.

Et spørgsmål om tid

At få anerkendt kræft som en arbejdsskade er komplekst, ikke kun på grund af manglende viden om sammenhæng mellem arbejde og risiko, men også

TAB AF VIDEN?

Sagen henlægges, når der ikke er nogen at udbetale pengene til. Er det ikke tab af vigtig viden? Der kunne jo være tale om kræftsygdomme, der ville have været anerkendt.

Allan Rensgaard, Landsklubben for deltidsansatte brandfolk

DE FAKTUELLE TAL

FAKTA

Sager i Arbejdsskadestyrelsen (57 i alt)

49 nye anmeldelser

8 tidligere identificerede sager

1 sag af de tidligere modtagne sager er anerkendt (2004)

6 nye (+8) sager er afsluttet

2 afvist

1 henlagt efter ønske fra tilskadekomne

3 afsluttede, ingen erstatningsberettigede

fordi mange kræfttyper er mange år om at udvikle sig, og først viser sig, når den pågældende har forladt arbejdsmarkedet. "Ofte vil de mennesker, der anmelder kræft som en arbejdsskade, være meget syge, ja terminale. Det stiller særlige krav til behandlingstiden i Arbejdsskadestyrelsen", fortalte Rikke Nissen.

Det er muligt at sende læger fra arbejdsmedicinsk klinik ud i hjemmet. Der er desuden kort responstid på speciallægeerklæringer, og uden om Erhvervs sygdomsudvalget kan styrelsen behandle en sag som en formandsafgørelse og inden for få dage tage stilling til mulig anerkendelse.

ARBEJDSKADESTYRELSENS OPBYGNING

FAKTA

- Arbejdsskadeloven er et forsikringssystem
- Omfattet af loven = ret til ydelser
- Personlige ydelser eller ydelser til efterladte
- Kan ingen modtage ydelserne efter loven (tilskadekomne eller efterladte) henlægges sagen uden behandling

1. Anmeldelse

Starten på en skadessag er en anmeldelse til Arbejdsskadestyrelsen. Oftest kommer anmeldelsen fra den pågældendes egen læge. Lægen har pligt til at anmelde, hvis han eller hun har en mistanke om, at kræften kan være arbejdsrelateret. Det er også muligt for den enkelte selv at anmelde skaden.

2. Indledningsvis afklaring

Det næste skridt er at afklare, om der er efterladte, hvis den pågældende er afgået ved døden. Er der ingen til at modtage en mulig erstatning, henlægges sagen.

3. Arbejds-mæssig belastning

Den arbejds-mæssige belastning afdækkes. Den pågældende brandmand sendes til arbejdsmedicinsk klinik for en nærmere undersøgelse. Lægerne tager stilling til, om der er tale om en relevant kræftsygdom, og viser det sig, at der er mulighed for anerkendelse, er opgaven at finde ud af, om den arbejdsrelaterede påvirkning anses for at have været tilstrækkelig.

4. Ekspertudtalelse

Styrelsen kan, hvis ikke den har relevant viden, indhente ekspertudtalelse, der beskriver hvilken type sygdom, der er tale om, hvilken kendt viden, der er til rådighed, hvilke påvirkninger, den pågældende brandmand har været udsat for, og om der er konkurrerende påvirkninger af kræfttrisiko, fx tobaksrygning.

5. Erhvervs-sygdomsudvalget

Sager forelægges kun Erhvervs-sygdomsudvalget i de tilfælde, hvor det ikke er muligt at tage stilling, eller hvis praksis skal afklares. Alle sager, der er afgjort som formandsafgørelser forelægges udvalget til orientering. Viden om årsagssammenhænge og belastninger fra alle sagerne – både dem, der forelægges udvalget til behandling, dem der forelægges til orientering og de administrativt behandlede sager – bliver samlet sammen og videregivet til Erhvervs-sygdomsudvalget efterhånden som viden og praksis afklares.

6. Erstatning

Anerkendelse af kræft som en arbejdsskade indebærer godtgørelse for varigt mén, fx tab af legemsdele eller psykiske følgesygdomme. Desuden får man erstatning for tab af erhvervssevne, hvis man er erhvervsaktiv. Ved død er det muligt at få udbetalt et engangsbeløb og erstatning for tab af forsørger. Pengene går til ægtefælle eller børn under 18 år – eller 21 år, hvis de stadig er under uddannelse.

Brandvæsenet

TVIVLEN SKAL KOMME BRANDMÆNDENE TIL GODE

På baggrund af indlæg ved Jakob Vedsted Andersen, beredskabschef i Københavns Brandvæsen

Et engelsk forsikringselskab har listet farlige job op, og jobbet som brandmand ligger ifølge beredskabschef ved Københavns Brandvæsen, Jakob Vedsted Andersen højt på listen.

"Vi er dem, der går ind, når andre løber skrigende ud," sagde han.

"Og hos Københavns Brandvæsen anerkender vi, at det er farligt at være brandmand. Det er en fælles virkelighed, der ikke giver anledning til konflikt mellem arbejdsgiver og -tager. Vi har alle et ønske om at gøre arbejdspladsen så sikker og arbejdsmiljøet så godt som muligt."

I diskussionerne om, hvorvidt brandmænd har en øget risiko for at udvikle kræft er der mange "måske'er" og "muligvis'er."

"Min holdning er, at tvivlen skal komme brandmændene til gode," sagde Jakob Vedsted Andersen.

"Vi bakker selvfølgelig op om flere undersøgelser, men det er lige så vigtigt at minimere risici gennem et godt arbejdsmiljøet, efteruddannelse og træning."

Forebyggelse og beskyttelse

Der sker stadig såvel en forbedring af forebyggelse og beskyttelsesværn som en ændring i holdninger og kultur. Tobak og alkohol er forsvundet ud af arbejdspladsen, og i dag er tilgangen til forebyggelse meget mere bevidst og professionel.

Rigtigt anvendt, er det med det materiel, man har i dag, muligt at beskytte sig 100 procent mod skadelige stoffer i røg og luft.

I det daglige er det de gode rutiner, der øger sikker-

heden og forebygger skader og sygdom. Og gode rutiner er ifølge beredskabschefen alles ansvar.

"Man skal altid være sin egen sikkerhedsrepræsentant," sagde han.

"Den person, der står på gaden, har ingen chancer for at se, hvad der foregår inde i et brændende hus."

Strategiplan

Siden 2010 har Københavns Brandvæsen arbejdet med en strategiplan, hvor et godt arbejdsmiljø og sikkerhed er prioriterede punkter. Det forudsætter vilje til dialog og til at evaluere – også når det ikke går efter bogen. En kritisk evalueringskultur er ifølge beredskabschefen vigtig for sikkerheden.

"Vi har fx evalueret nogle af de store brande i København, for at blive klar over, hvordan vi gør det bedre næste gang," sagde han.

"På den måde kan vi udvikle vores fag og styrke en udviklingskultur. Det er et fag at være brandmand. Rent organisatorisk har vi oprettet et særligt område, der specifikt beskæftiger sig med arbejdsmiljø. Man kan lave alle de fine regler, man vil, men er man ikke villig til at ændre adfærd, ændres ingenting."

Projekter

"I Københavns Brandvæsen har vi sat flere forskellige projekter i gang for hele tiden at blive klogere på forebyggelse og forbedringer af arbejdsmiljøet", sagde Jakob Vedsted Andersen.

Hjelmkameraprojektet er et af mange projekter i en blandet landhandel af planlagte projekter. Med

ERFARINGSUDVEKSLING

"Skal vi have det bedste beredskab, skal vi lære af hinanden og af det, der sker. I begivenheder som fx terrorangreb i Madrid, i undergrundsbanen i London eller katastrofen på Utøya er der vigtig viden og information. Det kan vi alle sammen lære noget af for at blive bedre til at forebygge."

Bjarne Laustsen, Forsvarsordfører (S)

INTERNATIONAL VIDENSDELING

"I foreningen af brandværnschefer i EU ser vi på sikkerhed for brandmænd. Kan vi gøre noget smartere? Hvordan får vi et tættere samarbejde med nordiske kolleger. Den vidensdeling og netværk på tværs af kommune- og landegrænser giver god mening."

Niels Mørup, Foreningen af Kommunale Beredskabschefer.

hjelmkameraer filmes både arbejdsprocesser som kommunikationen i forbindelse med en brandslukning.

"Vi har virkelig fået mange aha-oplevelser, ikke mindst på kommunikationsområde," sagde han.

Et af filmprojekterne blev efterfulgt af en omfattende evaluering af slukningen af en stor tagbrand i Valby. I evalueringsprocessen inddrog man også andre faggrupper fx tømrere. Resultatet er på trapperne i form af en informations-dvd om tagbrandsslukning.

Rene branddragter er et andet projekt, som udspringer fra brandstationen på Fælledvej. Rene branddragter handler om at skifte tøj, inden man forlader brandstedet, så partikler og kemikalier ikke bliver slæbt ind i brandbilerne og med hjem på brandstationen.

"Vi ved ikke, om det spiller nogen rolle, men her lader vi tvivlen komme brandmanden til gode. Det lyder enklere end det er. Rene branddragter kræver stort logistikarbejde, hvis det skal fungere effektivt." Københavns Brandvæsen har desuden forskellige helbredstilbud og blev i november 2012 arbejdsmiljøcertificeret.

"Men igen, det fjerner ikke fokus fra den enkeltes ansvar eller et stadig behov for udvikling," sagde Jakob Vedsted Andersen.

Arbejdsskader skal indberettes

Sidste år indberettede Københavns Brandvæsen 48 arbejdsskader. "Jeg ser helst, at alt indberettes. Hvis man siger pyt, er der ikke noget at handle på," sagde Jakob Vedsted Andersen.

Et særligt tema i 2013 er nærved-ulykker, fordi det man undgår, er det centrale i forebyggelse af arbejdsskader.

I Københavns Brandvæsen har man temaøvelser på alle sikkerhedsprocedurer i 2013, og en kultur-analyse med eksterne konsulenter skal vise, om der er noget, i brandmandskulturen, der forhindrer udvikling.

"Machokulturen, skal ikke afskaffes. Den er vigtig for jobbet, men vi skal gøre op med den del af kulturen, der kan være destruktiv," sagde Jakob Vedsted Andersen.

Uddannelse og faglighed

Et andet fokusområde er mere uddannelse og gerne etableringen af en erhvervsuddannelse i samarbejde med FOA – Fag og Arbejde.

"Fremover er der brug for meget mere faglighed, mere uddannelse. En fuldtidsansat brandmand får stadig flere og mere komplekse opgaver," sagde Jakob Vedsted Andersen.

Københavns Brandvæsens dagsorden for fremtiden er holdningsarbejde, dialog, kompetenceudvikling og det bedste udstyr.

"Vi skal desuden vedblive at træne under realistiske situationer. Vores øvelsesniveau og træningen er vigtigt den dag, hvor vi virkelig står overfor en stor udfordring," sagde Jakob Vedsted Andersen.

"Jo mere vi øver os, jo sikrere bliver det for os. Og en ting er helt sikkert. Vi aner ikke, hvilke risici vi står overfor."

UDDANNELSE

"Der er brug for mere uddannelse, for at løfte faget op på et højere niveau. Arbejdsgiveren skal påtage sig den del af dette ansvar, som han eller hun er forpligtet til i følge lovgivningen. Men uddannelse er ikke på den politiske dagsorden, tværtimod lægges der lige nu op til forringelse af holdlederuddannelsen, og det er ikke hensigtsmæssigt."

Reiner Burgwald, FOA – Fag og Arbejde

BESPARELSER

"Ifølge en undersøgelse af det danske redningsberedskab fra konsulentfirmaet Deloitte kan arbejdet gøres 200-400 millioner kroner billigere. Vi skal ikke have et statsligt brandvæsen. Selvom kommunerne er blevet større, kan der ikke spares så mange millioner, med mindre vi laver andre ting ind imellem ildslukning."

Bjarne Laustsen (S)

Arbejdsmiljøloven

ANSVARLIGHED OG FORSVARLIGHED

På baggrund af indlæg ved Jens Skovgaard Lauritsen fra Arbejdstilsynet

Grundprincippet i arbejdsmiljøloven er, at pligterne ligger hos arbejdsgiveren, som skal planlægge og sikre, at udførelsen af arbejdet sker sikkerheds- og sundhedsmæssigt fuldt forsvarligt. Alle problemer, der kan forudses, skal forebygges, og det skal ske i samarbejde med de ansatte.

Arbejdsgiveren skal også sikre, at de ansatte er klædt på til og får den nødvendige instruktion og oplæring i at udføre arbejdet på en sikker og sund måde.

Der påhviler desuden arbejdsgiveren en konkret tilsynsforpligtelse, som, eventuelt ved uddelegering til en mellemlider, skal sørge for at brandarbejdet sker forsvarligt.

Ingen færdig opskrift

Indsatslederens ansvar ved slukningsarbejde er fx

at sikre, at brandfolkene bruger værnemidler og at gribe ind, hvis der opstår situationer, hvor arbejdet ikke foregår efter forskrifterne eller forsvarligt.

Der findes ingen nøjagtig opskrift på forsvarligt arbejde, men i overordnede bekendtgørelser kan man genfinde sit arbejdsområde og følge de generelle forsvarlighedsregler.

”Det er vigtigt at inddrage de mennesker, der kender virkeligheden, for den viden, der ligger hos medarbejderne, kommer aldrig på embedsmændenes bord”, sagde Jens Skovgaard Lauritsen.

APV

Forskellige regelsæt er relevante i forbindelse med brandslukning, og arbejdet kan udvikles og finjusteres i arbejdspladsvurderingerne (APV).

FAKTA OM ARBEJ DSTILSYNETS ROLLE

FAKTA

Arbejdstilsynet fører tilsyn og kommer mest ud på besøg på de arbejdspladser, hvor der er flest problemer. På brandstationer drejer tilsynet sig ikke blot om arbejdsmiljøet i forbindelse med brand. Arbejdstilsynet vurderer også mange andre belastninger i arbejdsmiljøet, som fx tunge løft og det psykiske arbejdsmiljø.

I forbindelse med tilsyn er Arbejdstilsynet både i kontakt med chefen og med arbejdsmiljørepræsentanten. Traditionelt har der ikke tidligere været ført tilsyn med selve brandslukningsarbejdet. Men det er et arbejdsområde, der kommer i fokus fremover, blandt andet fordi erfaringen har været, at fx efterslukningen og værnemidler ikke altid hænger sammen.

DET TVEÆGGEDE SVÆRD

”Arbejdsgiverens ansvar er at sikre, at arbejdet kan udføres sikkerheds- og sundhedsmæssigt forsvarligt. Adfærd og machokultur kan påvirke sikkerheden og arbejdsmiljøet generelt. Selvom det er et tveægget sværd, skal vi som faglig organisation alligevel kræve, at arbejdsgiveren lever op til sit ansvar. Også selvom ikke alle medlemmer ubetinget synes om ideen.”
Reiner Burgwald, FOA – Fag og Arbejde

Ved en APV skal medarbejdere sammen med arbejdsgiveren kortlægge, hvor problemer og udfordringer i arbejdsmiljøet ligger, og hvordan de håndteres.

Instruktion, oplæring og tilsyn skal foregå efter bestemte retningslinjer. Og så er der særlige krav til kemikaliehåndtering, og man skal så vidt muligt undgå påvirkninger fra farlige stoffer og materialer. Der findes konkrete grænseværdier, som dog ofte ikke er mulige at styre under en brand.

”For brandfolk, der arbejder i miljøer, hvor farlige stoffer og materialer ikke kan undgås, skal der desuden udarbejdes en særlig kemisk APV. I denne vurdering skal der arbejdes med forebyggelse og med, hvordan man bedst muligt undgår påvirkninger fra farlige stoffer”, sagde Jens Skovgaard Lauritsen.

Arbejdsmiljøarbejdet

APV'en skal opfylde arbejdsmiljøloven. Men herudover kan der på den enkelte arbejdsplads være mange andre ting, man også kan forbedre og forebygge, som ikke er lovpligtige. Bekendtgørelser om fx brug af værnemidler er meget vigtige for brandmænds sikkerhed og arbejdsmiljø. Der er krav til værnemidlerne, og til at de beholdes på i al den tid, brandmanden er udsat for en skadelig udvikling og udslip af farlige stoffer.

”Igen – det er arbejdslederens ansvar at sikre, at medarbejderne følger bekendtgørelsen. Arbejdsgiveransvaret kan man ikke fralægge sig. Det er arbejdsgiverens pligt at instruere, føre tilsyn og følge op”, sagde Jens Skovgaard Lauritsen.

Arbejdsmiljøorganisationen spiller dog en central rolle i hele arbejdsmiljøarbejdet, fordi det er medar-

bejderne, der ved, hvor skoen trykker og kan melde tilbage til arbejdsgiveren, hvis der er noget, der ikke fungerer eller ikke bliver fulgt.

Teknologi og forebyggelse

RIGTIGT UDSTYR ØGER SIKKERHEDEN

På baggrund af indlæg ved Dräger Safety Danmark, produktchef Peter Mentz

Aerosoler, dampe, gasser og støv. Brandmandens arbejdsdag er fyldt med skadelige stoffer. Hvert eneste stof kan både hver for sig og sammen udgøre en sundhedsrisiko. Ud over en øget kræftisiko kan stofferne give andre helbreds-skader. Og det er ikke kun den røg, man kan se, der er sundhedsskadelig. Blandt de skadelige stoffer er fx også opløsningsmidler, der kan påvirke hjernen (malerhjerne). Mange sygdomme kan forhindres og forebygges, hvis man bruger den rette beskyttelse. Det gælder udover kræft fx den erhvervsbetingede astma, stenlunger og asbestose.

Risikoanalyse

”Når brandmænd vælger beskyttelsesudstyr, er det vigtigt, at de risikovurderer, hvad de skal beskytte sig i mod. En øget opmærksomhed på, at der i efter-slukningsarbejdet kan være farlige stoffer i luften har yderligere understreget, hvor vigtigt det er at vurdere, om man er tilstrækkeligt og rigtigt beskyttet”, sagde Peter Mentz.

”Et luftfiltrerende åndedrætsværn beskytter mindre end fx et trykluftsapparat, som bæres som en uafhængig luftkilde. Og der er mange situationer, hvor filtre ikke rækker, men trykluftsapparat er nødvendigt, også selv om det ikke er lovens krav, for det er menneskers helbred, der er det vigtigste”, fortsatte han.

Hvad skal man beskytte sig imod

”Det ryger ja, men der er forskel på hvilke stoffer, der er i røgen efter en husbrand og fx en lossepladsbrand”, sagde Peter Mentz.

Man er nødt til at vurdere, hvad der er i luften, dioxin

eller er det helt almindelige stoffer, ligesom man skal være opmærksom på, at de stoffer, en brandmand kan blive udsat for, hele tiden ændrer sig. Fx er hydrogencyanid eller blåsyre, et stadigt stigende problem i forbindelse med nyere byggematerialer. ”Det er langt fra altid, man har mulighed for at vide, hvad røgen gemmer på. Der findes dog udstyr, der kan måle og identificere ubekendte stoffer”, fortsatte han. At analysere et indsatssted på forhånd er umuligt. Men i England har man fremstillet værktøjer til risikovurderinger af forskellige typer brande, skorstensbrand, bygningsbrand, asbest osv.

Valg af åndedrætsværn

Grundlæggende findes der to forskellige klasser af åndedrætsværn. Værn der er afhængige eller uafhængige af luften.

Vælger man filtrerende åndedrætsværn, er det vigtigt at vide fx, om iltindholdet er højere end 17 procent og om luften eventuelt indeholder andre farlige stoffer. Man kan vælge engangsmasker, hel-, og halv-masker, med og uden partikelbeskyttelse og med forskellige former for partikelbeskyttelse.

Der er også flere typer værn, der er uafhængige af luft. Et kredsløbsapparat, som man bruger i Københavns Brandvæsen, er et lukket system, som renses for udåndingsluft og har en kapacitet på fire timer. ”Ud over de tekniske og praktiske hensyn ved valg af åndedrætsværn er det også vigtigt at se på individuelle forhold. Ingen er ens, men det er kun i England, der er krav om ”Fit-testing”. Men skal et åndedrætsværn virke efter hensigten, er det vigtigt, at masken passer til brugeren og slutter tæt”, slutter Peter Mentz.

ADFÆRD

"Brandene skal slukkes, men det tager tid at implementere god adfærd. Arbejdsmiljørepræsentanterne kan have et vældigt hyr med sine egne, når de er unge og kåde. Det er en kæmpemæssig opgave."

Bjarne Laustsen, Forsvarsordfører (S)

VÆRNEMIDLER

"Under brand udvikles en række sundhedsskadelige gasser og partikler, hvoraf nogle er kræftfremkaldende. Personlige værnemidler, der beskytter effektivt mod disse gasser og partikler, samt hygiejneforanstaltninger efter indsats, er derfor helt centralt for at opnå et sundt og sikkert arbejdsmiljø for brandfolk. Det er arbejdsgivers pligt at sikre dette."

*Svar fra Beskæftigelsesminister Mette Frederiksen til Jørgen Arbo-Bæhr (EL)
21. november 2012*

Arbejds miljø og forskning

BRANDRØG ER SUNDHEDSSKADELIG

På baggrund af indlæg ved seniorforsker Niels Ebbenhøj, Arbejdsmedicinsk Klinik Bispebjerg

Brandrøg indeholder, som det er blevet nævnt flere gange, en lang række kræftfremkaldende stoffer, som er rubriceret i IARC gruppe 1. Det er uomtvisteligt, at brandmænd er meget udsatte.

Tiden, den enkelte brandmand er eksponeret, er en faktor for risikovurderingen, men siger ikke noget om, hvorvidt han eller hun får kræft.

Tabellen over skadelige stoffer er alenlang. Man kan måle og regne på værdierne, men det rækker ikke ved hovedanbefalingen, som er, at man skal afholde sig fra at indånde brandrøg.

Stofferne i kroppen

Benzen kan give leukæmi og sandsynligvis Non-Hodgkins lymfomer og formaldehyd – i træstøv og spånplader – kan give lungecancer.

”Findes disse stoffer i brandmændene? Ja. Det gør de”, påpegede Niels Ebbenhøj.

I en undersøgelse af de brandmænd, der deltog i oprydningen efter angrebet i New York 11. september, blev der taget urin-, blod- og fedtprøver for at måle optagelsen af skadelige stoffer. Prøverne viste, at fx stoffer som diklorbenzen, xylene og bly blev fundet i øgede mængder i forhold til en kontrolgruppe.

”Men selv om man således ved, at stofferne kommer ind i brandmænd, ved man ikke om det sker i skadelige mængder”, sagde Niels Ebbenhøj.

Faget – kræftfremkaldende?

At være brandmand i et helt liv kan muligvis være kræftfremkaldende. Denne viden bruges bedst som en reminder til at følge Arbejdstilsynets krav og anbefalinger om at deltage aktivt i arbejdsmiljøarbejdet og bruge sikkerhedsudstyr.

”Muligvis kræftfremkaldende” som AIRC har rubriceret brandbekæmpelse som, kan man i realiteten ikke bruge til så meget, hvis man bliver syg. Men man kan gøre en indsats for at nedsætte den ekstra risiko”, forklarede Niels Ebbenhøj.

De undersøgelser, der findes, siger ikke meget om danske brandmænds risiko for at få kræft. Men det er muligt at undersøge. Kræftens Bekæmpelse råder over data, der går tilbage til 1940’erne.

”Det kan lade sig gøre, men det koster. Man kan i sagens natur ikke spå om resultatet, om hvorvidt en dansk undersøgelse vil afklare mere, eller blot blive endnu et bidrag til de 50 undersøgelser, der allerede findes”, sagde han.

Overflødige helbredstjek

Man ved, at 868 brandmænd og måske flere har været udsat for kræftfremkaldende påvirkninger. Man kunne vælge at helbredsundersøge dem alle. Nogle af de relevante kræftformer kan opspores tidligt, fx lungecancer, med stor finindstilling. Men skal man operere, må svulsten ikke være større end få millimeter. Når følsomheden er så stor, som det kræver, vil 17 procent af de undersøgte få et falsk positivt resultat.

Ud af 1.000 brandmænd vil 17 brandmænd således få at vide, at man har fundet noget, der ligner kræft. Af disse vil det højst være en eller to, der reelt har cancer. ”Om de øvrige 15 kan man sige, at før var de raske, nu er de syge. Der skal tages biopsier, måske er det nødvendigt at operere. Operationer giver komplikationer. Man ved, at falske positive svar øger dødeligheden”, sagde Niels Ebbenhøj.

Ifølge Niels Ebbenhøj er generelle helbredstjek i

FOREBYGGELSE

Forskning må ikke blive en sovepude, der forhindrer os i at plukke de lavthængende frugter. Forebyggelse er en fælles opgave – en vigtig fællesnævner.

Niels Ebbenhøj, Arbejdsmedicinsk Klinik Bispebjerg

FAKTA OM SKADELIGE STOFFER

FAKTA

Arbejdstilsynets trappe i forbindelse med eksponering for farlige kemikalier og sundhedsskadelige påvirkninger er lidt vanskelig at benytte som brandmand. Branden pågår. Den skal slukkes, uanset hvilke farlige stoffer, der er i røgen.

Men trappen ser således ud:

- Hold op med den proces, som skaber påvirkningen.
- Erstat skadelige stoffer med sundere stoffer. I forhold til brandmænd, er asbest efterhånden udfaset, og en generel øget bekymring i samfundet for kemikaliers skadelige påvirkning, vil også komme i hvert fald fremtidens brandmænd til gode.
- Beskyt dig. Sørg for udsugning og ventilation, som skal tilpasses personligt.

KRÆFTFREMKALENDE STOFER PÅVIST I BRANDRØG (IARC GRUPPE 1)

FAKTA

STOF	KRÆFTFORM
Arsenik	hud, lunge, lever
Asbest	lunge, mesotheliom, strube
Benzen	leukæmi
Benzo(a)pyren	lunge, blære, hud
1,3 butadien	lymfe-knoglemarv
Cadmium	lunger
Formaldehyd	næse- og bihuler
Kvarts	lunger
Svovlsyre	lunger
Dioxin (TCDD)	lunge, non-Hodgkin lymfom, sarkom

bedste fald uskadelige, helt sikkert god business for lægerne og uden effekt for folkesundheden.

I stedet for systematiske helbredsundersøgelser, anbefaler han: "At følge reglerne, bruge værn, etablere en god sikkerhedsorganisation, så er man udmærket beskyttet mod kræftfremkaldende faktorer."

PANELDEBAT

Som det fremgik af dagens indlæg, er der bred enighed om, at der er en mulig sammenhæng mellem de stoffer, brandmændene udsættes for og risikoen for at udvikle kræft. Spørgsmålet er så, hvordan relevante parter skal handle på denne viden. I paneldebatten tog tre af dagens oplægsholdere, Johnni Hansen, Kræftens Bekæmpelse, Niels Ebbehøj, Arbejdsmedicinsk Klinik Bispebjerg og Peter Mentz, Dräger Safety Danmark A/S fat på diskussionen. Kræfttrisikoen, som er registreret i IARC's kortlægning af eksisterende forskning, kan pege på et behov for flere danske undersøgelser, mere information om og bedre tilsyn med brug af værnemidler. Men ifølge flere af dagens indlægsholdere er der også behov for mere uddannelse, fokus på faglighed samt en generel adfærsændring blandt brandmændene.

Dansk undersøgelse

I panelet var der bred enighed om, at der fortsat er behov for at belyse danske brandmænds kræftisiko, selvom IARC har kortlagt viden fra 50 eksisterende undersøgelser.

"Vi har verdens bedste cancerregister og ATP-registeret, der går tilbage til 1962," sagde Johnni Hansen.

"Så jeg vil anbefale, at vi lidt uambitiøst starter med at finde ud af, om der er en øget hyppighed af kræfttilfælde blandt danske brandmænd."

Niels Ebbehøj var enig og pointerede, at den viden, der eksisterer, er temmelig overfladisk, men også at yderligere viden stiller store krav til en dansk undersøgelse.

"Vi ved, der er en eksponering til farlige stoffer, men vi har ikke styr på niveauet," sagde han.

"For mange af stofferne kender vi ikke dosisrespons,

og slet ikke for en cocktail af 100-200 giftige stoffer i brandrøg. En registerundersøgelse med deltagelse af mindst 10.000 brandfolk med en opfølgning på 10-20 år er omfattende. Men vi skal højt op i antal, hvis vi skal få brugbar viden."

Flere facetter på ny undersøgelse

Skal man i gang med nye undersøgelser, vil et nyt oplagt aspekt ifølge Tora Brendstrup, der er speciallæge i arbejdsmedicin, Arbejds miljø København fx være indflydelsen af skiftende arbejdstider.

"Jeg synes, vi skal se på brandmanden som det hele menneske," sagde hun.

"Det er klart, at brandfolk er udsatte for kræftfremkaldende faktorer i arbejdet. Men skal vi have flere undersøgelser, vil det nok være formålstjeneligt at inddrage flere aspekter – som fx skiftende arbejdstider. To af de kræftformer, der har vist sig hos brandmænd, er ikke fremkaldt af kemiske stoffer, men er hormonafhængige. "

Johnni Hansen mente også, det var en bedre udnyttelse af ressourcerne at se på arbejdstidernes indflydelse i stedet for at forsøge at skyde sig ind på komplekse sammenhænge mellem tusind kemikalier.

"I USA er man netop nu på baggrund af IARC's vurderinger i gang med i en stor undersøgelse af brandmænd, hvor man også inddrager arbejdets tilrettelæggelse," sagde han.

Hjerte-kar-sygdomme

Et helt andet område, som ifølge Tora Brendstrup også trænger til belysning, er røgens indhold af nanopartikler og deres betydning for sygdomsudvikling.

”Moderne” røg indeholder bittesmå partikler, som vi inden for de senere år er blevet meget bedre til at måle,” sagde hun.

”Disse partikler har vist sig at have betydning for udvikling af hjerte-kar-sygdomme, fx blodpropper i hjerte og hjerne. Og skal man i gang med at undersøge brandmænds helbredsrisici, bør man vel også se på dette helbredsaspekt. I forbindelse med hjerte-kar-sygdomme mener man desuden, at arbejdets tilrettelæggelse også kan have en betydning.”

Niels Ebbenhøj mente, det var oplagt at inddrage hjerte-karsygdomme i en eventuel stor undersøgelse af danske brandmænd.

”Spørgsmålet er kun, om man på samme måde som ved kræftrisikoen kan bruge registerundersøgelser,” sagde han.

”Men de patienter, der kommer i behandling, har man i hvert fald registreret og kan inddrage.”

Fortidens synder

Erik Andersen fra Næstved Brand og Redning ville vide, om ikke en ny undersøgelse, der bygger på registeroplysninger, vil komme til at mangle et vigtigt fremtidsperspektiv.

”Risikerer man ikke, at en undersøgelse, der går lang tid tilbage, blot fortæller os noget om fortidens synder?” spurgte han.

Cancerundersøgelser vil dog altid bygge på fortiden. Vil man vide noget mere om nutiden, kan de små partiklers indflydelse på hjerte-kar-sygdomme ifølge Niles Ebbenhøj måske være interessante.

”Men i så fald vil det kræve undersøgelse af hver enkelt brandmand,” sagde han. ”Det vil blive et meget omfattende arbejde på et meget sparsomt talgrund-

lag. Jeg mener derfor primært, at en registerundersøgelse vil kunne gøre os klogere.”

Brikker til puslespillet

Interessen for brandmænds farlige arbejde er ikke helt ny. I 1988 var Finn Olsen for Brancheudvalget for Brand og Redning med til lave en rapport om eventuel overdødelighed, og i 1977 deltog han i en optælling af dødsårsager blandt 39 erhvervsaktive kolleger, der var afgået ved døden inden for en 15-årig periode.

”Vi fandt dengang ud af, at 25 procent var døde af kræft, 33 procent af kredsløbslidelser, 15 procent tog livet af sig, mens vi ikke kunne dokumentere dødsårsagen for de sidste,” sagde han.

I panelet var der stor interesse for denne nye brik til det store puslespil, som Niels Ebbenhøj sagde.

"Gamle undersøgelser viser, at der tidligere har været opmærksomhed, og skal vi i gang med at undersøge 10.000 brandmænd ud fra registre, har vi brug for alle oplysninger om, hvad brandmænd lavede i 1977. Så den undersøgelse vil vi meget gerne se."

Fokus på hygiejne

Måske er det i forbindelse med cancerforebyggelse mere relevant at se på hygiejne og adfærd end på påvirkninger, mente flere af deltagerne. Som Keld Jensen, miljøkonsulent i 3F, og repræsentant i BAR Transport og Engros udtrykte det, har brandmænd altid ment, at det hørte til faget at have lidt patina. "Men med sodforurenede dragter ind og ud af bilen, år efter år bringes meget skidt med ind på stationen," sagde han.

"Mange steder består rengøring blot af en støvsuger, ja, nogen bruger trykluft. Jeg synes, man som i projektet på Fælledvejens Brandstation skal lægge meget mere vægt på arbejdshygiejnen." I Norge og Sverige er der ifølge brandmand i Tårnby,

Michael Regner, procedurer for omklædning efter brand. Han ville gerne vide, om det har en effekt, man kan lære af i Danmark.

Man når langt med en god hygiejne, understregede Niels Ebbehøj.

"Man har fx undersøgt urinen hos sundhedspersonale, der arbejdede med cytostatika og kunnet påvise, at urinen indeholdt stoffer, der var kræftfremkaldende," sagde han.

"Men da personalet begyndte at rette sig efter Arbejdstilsynets hygiejneforskrifter, forsvandt optaget af farlige stoffer. Så forureningen af kroppen falder helt klart, når man skifter tøj og gør rent."

Mere fælles fodslaw

En bedre hygiejne kræver måske også, som Peter Mentz fremhævede, at den enkeltes egen vurdering i højere grad erstattes af fælles retningslinjer.

"Som leverandører hører vi tit spørgsmålet: Jamen, hvad siger myndighederne?" sagde han.

"Og det er ikke altid, vi kan svare på det. Så lad os

få en fælles referenceramme,” fortsatte han.

Ifølge Finn Olsen findes der dog allerede branchevejledninger for et sikkert og sundt arbejde.

”Vejledningernes minimumskrav er, at en snavset dragt skal aftages inden hjemkørsel og vaskes efter brug, fordi sod og stoffer kan sidde i dragten, sagde han.

Men trods de klare råd, afslørede debatten dog, at der både kan være behov for at samle op på, hvilke vejledninger og forskrifter der findes og ikke mindst på anvendelsen af dem. Som blandt andre Tommy Kjær, fra Københavns Brandvæsen påpegede:

”Der findes mange branchevejledninger, måske skal vi begynde at overholde dem. Vi ved jo godt, at vi udsætter os selv for skadelige stoffer, både dem, vi kan se, og dem vi ikke kan se og optager gennem åndedræt og hud.”

Mere hygiejneundervisning i uddannelsen er også en af vejene til en bedre daglig praksis. For det handler ikke kun om rene dragter, men om rene brandmænd, som en spørger påpegede.

”At snuppe en burger efter en efterslukning er måske ikke specielt sundt,” sagde han.

”Og den tid, uddannelsen er forlænget, er ikke gået til at blive mere hygiejnebevidst men tværtimod til at lære, hvordan man sviner sig mere til. Vi skal hjælpe hinanden med at få masken på.”

Kortlægning af forebyggelsesadfærd

De mange bemærkninger om de rene brandmænd fik Inger Haunstrup Clemmensen, Kræftens Bekæmpelse til at foreslå en kortlægning af forebyggelsesadfærden blandt aktive brandmænd

”Lad os undersøge, hvordan de forholder sig til og bruger hygiejne, værn osv.,” sagde hun.

”Går man i gang med at undersøge forebyggelsesadfærden, ved vi af erfaring, at selve denne øgede opmærksomhed vil være med til at ændre adfærden her og nu. Samtidig produceres data om, hvordan

brandfolk bruger værn, beskyttelsesmidler osv. i dag, en viden som kan være sammenligningsgrundlag for undersøgelser om 20 år.”

Det ene udelukker ikke det andet

Ud fra dagens debat udkrystalliserede sig især to spørgsmål: Skal vi have en dansk undersøgelse af brandmænds udsættelse for kræftfremkaldende påvirkninger, og hvordan bliver vi bedre til at forebygge de stoffer, brandmændene uanset hvad vi gør, ikke kan undgå?

Jørgen Arbo-Bæhr, ordfører for EL understregede, at der allerede findes mange internationale undersøgelser og stillede spørgsmålstegn ved, om man i stedet for at undersøge hellere skulle fokusere på klarere regler og lovgivning.

”Skulle man ikke i stedet for flere nye undersøgelser hellere stramme op bag lovgivningen, Arbejdstilsynets tilsyn og vejledninger og måske vedtage en Best Practice fx med inspiration fra Sverige?” spurgte han. En af konklusionerne fra udredningsarbejdet i IARC har dog været, at det er svært at overføre viden fra et land til et andet.

”Vi er meget forskellige. Nogle lande har store skovbrande, der er lande uden regler osv.,” svarede Johnni Hansen.

”Men det er rigtigt, at det er en politisk prioritering, hvad vi skal bruge ressourcerne på.”

Ifølge Niels Ebbehøj behøver ny dansk forskning dog ikke at stå i modstrid til en intensiveret forebyggelsesindsats.

”Vi har rigelig viden til at forbedre forebyggelsesindsatsen, stramme op på Arbejdstilsynets regler og sikre, at arbejdsmiljøarbejde tages mere alvorligt,” sagde han.

”En undersøgelse vil gøre os klogere på en årsags-sammenhæng, men den behøver jo ikke være en bremse på forebyggelse. Gå blot i gang nu.”

AFSLUTNINGSDEBAT OG ANBEFALINGER

På baggrund af dagens indlæg og diskussioner

Den afsluttende paneldebat blev indledt med følgende opsamlende bemærkninger fra dagens sidste hold af paneldeltagere:

Jacob Vedsted Andersen, Beredskabschef, Københavns Brandvæsen:

"Belært af efterårets erfaringer, er vi blevet meget opmærksomme på, hvordan vi arbejder sikkert og sundt.

BAR-vejledninger er nøgleord, og selvom vi allerede har regler og vejledninger, vil vi gerne være med til arbejde for, at informationen bliver endnu bedre. Vi skal i højere grad udveksle de gode erfaringer, lære af hinanden og dele Best Practice. Og ikke mindst skal vi i det daglige arbejde med vores adfærd, bruge værnemidler og passe på os selv."

Bjarne Laustsen, Forsvarsordfører (S):

"Det er godt, der sættes fokus på dette emne. Nu er det vigtigt at finde ud af, hvem der gør hvad, så alle de gode tanker kan udkrystalliseres i handling. Fremadrettet forebyggelse er vigtig, og selvom det uomtvisteligt er arbejdsgiveren, der har ansvaret, skal indsatsen tilrettelægges i samarbejde med organisationerne og arbejdsmiljørepræsentanten. Med hensyn til at blive klogere på kræftsygdom, skal vi ikke opfinde den dybe tallerken flere gange, men tilegne os ny forskning. Og i forhold til brandmænds risiko for at få kræft, tyder noget på, at vi mangler dokumentationen, derfor skal vi indhente og sammenkøre viden. Vi kan alle blive enige om, at hvis der er en klar sammenhæng mellem fx kræftsygdom og arbejdsliv, så skal man selvfølgelig have erstatning. Jeg ser meget frem til en redegørelse fra

Beskæftigelsesministeren, og politisk vil vi følge udviklingen på området."

Reiner Burgwald, Sektorformand FOA – Fag og Arbejde:

"Det har været godt, at alle vi, der har en aktie i brandmænds arbejdsliv, har været samlet her i dag. Jeg er personligt blevet meget klogere, og nu er det vigtigt, at den viden, vi har fået, formidles videre til danske brandmænd.

Jeg ser to årsager til, at vi skal beskæftige os med emnet. Dels er der brandmænd, der har fået kræft af arbejdet, og som måske har krav på erstatning. Dels er viden udgangspunktet for en bedre forebyggelse. Der mangler kortlægning af sammenhængen mellem kræft og brandslukning, og der er behov for at formidle vigtigheden af forebyggelsesadfærd, så brandmænd kan agere sikkert og sundt. Vi er kommet et stykke af vejen, men mangler praksis. Og her starter indsatsen efter i dag."

Niels Mørup, Foreningen af Kommunale Beredskabschefer:

"Vi har alle sammen – chefer og medarbejdere – et ansvar for nu at gå hjem og starte en lokal dialog. Vi skal sætte fokus på praktisk forebyggelse og efterleve BAR-vejledningerne. Holdninger og adfærd skal tages alvorligt, så så få som muligt får kræft af at være brandmand. Arrangørerne laver en opsamling på dagen, men det er også vigtigt, at vi alle er opmærksomme på, hvordan vi fremover fastholder fokus."

Bendt Trustrup, Falck Danmark:

"At vi samlet har diskuteret emnet giver en fælles

indstilling. Den skal vi nu tage med hjem og bruge lokalt. Det er vigtigt, at vi hver især vurderer de daglige procedurer grundigt. Vi er alle vanemennesker, men meget kan opnås, hvis vi kigger vanerne efter i sømmene. Med en god arbejdshygiejne, kan vi nå langt i forhold til brandmænds sikkerhed og sundhed.”

OPFORDRINGER OG OPFØLGNING

Nedenstående punkter er essensen af de mange tanker og ideer, der kom til udtryk i afslutningsdebatten.

- **Fokus** på brandmænds risiko for kræft skal fastholdes.
- **BAR-vejledninger.** Brandmænd skal blive bedre til at kende og bruge regler og vejledninger.
- **Best Practice.** Ikke flere dybe tallerkner, viden skal udveksles, måske systematiseres.
- **Forebyggelsesadfærd** skal kortlægges, og brandmænd skal blive bedre til at passe på sig selv.
- **Fokus** skal rettes mod fremadrettet forebyggelse som et arbejdsgiveransvar.
- **Erstatning.** Det skal sikres, at de sager, hvor brandmænd har krav på erstatning på grund af arbejdsrelateret cancersygdom, anmeldes til Arbejdsskadestyrelsen.
- **Redegørelse** fra Beskæftigelsesministeren afventes med spænding.
- **Samling** af personer, der har en aktie i brandmænds sikkerhed og sundhed var givende. Denne viden skal fastholdes.
- **Formidling** til og dialog med danske brandmænd om den nyeste viden.
- **Praksis.** Vi er et stykke af vejen, men mangler praksis i forhold til, hvordan vi følger op på den viden og indsigt, konferencen gav.
- **Lokalt.** Viden og erfaringsudveksling blandt andet fra konferencen skal fastholdes og formidles lokalt.
- **Arbejdshygiejne.** Der skal kigges på procedurer lokalt, for med god arbejdshygiejne kan man forebygge langt.
- **Adfærsændring** hos arbejdsgiverne. Der skal være økonomisk mulighed for og vilje til at investere i brandmænds sikkerhed og sundhed fx indkøb af beskyttelsesværn osv.
- **Ressourcer.** Bønnen til politikerne: Flere penge til brandslukning, hvis de virkelig mener, der skal investeres i brandmænds sikkerhed og sundhed
- **Faglig oprustning.** Overliggeren skal hæves både med hensyn til brandmænds uddannelse og faglige identitet. Brandbekæmpelse er et fag.
- **Organisatorisk.** Mange niveauer i samfundet, som har et ansvar i forhold til sikkerhed og sundhed, fx har Beredskabsstyrelsen også en vis tilsynspligt. Er der behov for flere fora?

MERE INFORMATION

På konferencen blev der anvendt eller henvist til forskelligt materiale, heriblandt:

Pjece om sammenhæng mellem brandbekæmpelse og udvikling af kræft

www.foa.dk/Forbund/Publikationer

Branchevejledninger for brand og redning

www.bartransportogengros.dk

Instruktionsmaterialer for brand og redning

www.bartransportogengros.dk

Instruks fra Arbejdstilsynet om tilsyn i branchen

www.arbejdstilsynet.dk/da/regler

IARC monografi nr. 98, 2007

www.iarc.fr

Artikel af Eva Støttrup Hansen om dødelighed blandt danske brandfolk

www.ncbi.nlm.nih.gov/pmc/articles/PMC1035284/pdf/brjindmed00048-0013.pdf

FOA – Fag og Arbejde

www.foa.dk

Beredskabsforbundet

www.beredskabsforbundet.dk

Det Offentlige Beredskabs Landsforbund

www.dkbl.dk

Foreningen af Kommunale Beredskabschefer

www.fkbnet.dk

Landsklubben For Deltidsansatte Brandfolk

www.lfdb.dk

Københavns Brandvæsen

www.brand.kk.dk

Falck

www.falck.dk

Beredskabscenter Aalborg

www.aalborgkommune.dk/beredskabscenter

Odense Brandvæsen

www.odense.dk/brand

Aarhus Brandvæsen

www.aarhusbrandvaesen.dk

Nogle jobs er farligere end andre, og der er ingen tvivl om, at arbejdet som brandmand indebærer mange forskellige faremomenter og stor risiko for at pådrage sig skader og sygdomme. En af disse mulige risici kan være kræft.

I den seneste tid har der været sat ekstra fokus på en eventuel sammenhæng mellem brandbekæmpelse og risikoen for at udvikle kræft. Der er rejst mange spørgsmål, som har krav på svar. Nogle af dem blev givet på konferencen, der blev afholdt på Christiansborg 22. januar 2013. Konferencen var arrangeret af en lang række af de parter, der i det daglige er involveret i eller har ansvaret for brandfolks sikkerhed og sundhed.

Denne rapport er en opsamling af indlæg og diskussioner. Bagerst i rapporten er en liste over nogle af de mange fokuspunkter, ideer og forslag, konferencen også bød på.